



Back to the future

OP ZOEK NAAR SPOREN VAN DE MEEST SPRAAKMAKENDE WERELDTENTOONSTELLING ALLER TIJDEN

19 oktober 1958. De wereldtentoonstelling sluit na zes maanden definitief haar deuren. Meer dan 41 miljoen bezoekers zijn naar Brussel afgezakt om deel uit te maken van het Expogebeuren, het eerste grote naoorlogse evenement. België was heropgebouwd en de economie floreerde opnieuw. De wereldtentoonstelling stond dan ook volledig in het teken van de moderne, 'nieuwe' wereld, een wereld van vrede en vooruitgang. Ondanks de vraag om de tentoonstelling met enkele maanden te verlengen, beginnen de afbraakwerken onherroepelijk. Toch zijn enkele modernistische Expojuweeltjes aan de sloophamer weten te ontsnappen. Wereldwijd hebben zij een tweede functie gekregen, buiten de schijnwerpers.

door Elise Vandoninck

Veel mensen denken dat het Atomium het enige overblijfsel van Expo '58 is, maar dat is niet waar. Er zijn in België en zelfs wereldwijd nog heel wat Expomonumenten terug te vinden. Sommige zijn wel zo fel verbouwd, dat het soms nog moeilijk is om ze te herkennen. Toch werd 99% van de paviljoenen met de grond gelijk gemaakt. Gedeeltelijk is dat ook logisch: de meeste gebouwen waren er maar op berekend om de zes maanden van de wereldtentoonstelling te blijven bestaan. Andere paviljoenen bleken dan weer te duur of te complex om opnieuw op te bouwen. Het procent dat nog overblijft, overleefde wel op de een of andere manier.

Diepenbekaar Rudolph Nevi is volop bezig de Exporestanten op te sporen en te inventariseren. Binnenkort brengt hij een boek over de overblijfselen van de Expo uit. "Mijn fascinatie voor Expo '58 is eerder toevallig ontstaan met een bezoek aan een oldtimerbeurs meer dan 25 jaar geleden. Als verwoed oldtimerverzamelaar – die passie is nog groter dan die voor Expo '58 – viel mijn oog onmiddellijk op een aftands Mercedesbusje. Binnenin lag een foldertje over de Expotrentjes. Ik herkende ze meteen als de toeristische treintjes waarmee ik in Bokrijk als kind vele ritjes had gemaakt." Rudolph was zo gecharmeerd dat hij het Expovirus te pakken kreeg. "Ik ben niet zo'n souvenirjager. Ik heb wel een heel aantal Expospulletjes, maar toch zoek ik vooral informatie, film- en beeldmateriaal, postkaarten, brochures, ..." In het weekend en in de vakantie probeert Rudolph zijn oldtimerpassie met de Expoliefde te verzoenen. "Dan trek ik er met de oldtimer op uit, op zoek naar sporen van de Expo."

Rudolph is dan ook de geknipte man om een parcours langs de mooiste restanten te helpen uitstippelen. "De meeste paviljoenen die tot mijn favorieten behoren vallen op door hun originaliteit. Het oorspronkelijk design werd bij de heropbouw gerespecteerd zodat ze ook vandaag nog goed herkenbaar zijn als Expopaviljoen." Waar men gaat langs Belgische wegen, komt men Expomonumenten tegen...



de BMW Isetta



het Joegoslavische paviljoen vroeger...



... en nu



IBM paviljoen

BRUSSEL: ATOMIUM EN HEIZELVLAKTE

Wie België zegt, denkt frietjes, wafels, bier, Manneken Pis en... het Atomium. Hét symbool van België staat er vijftig jaar na datum nog altijd en na een jarenlange restauratie blinkt het als nooit tevoren. Het Atomium, het middelpunt van de wereldtentoonstelling, belichaamde het ongebreidelde geloof in de techniek en de wetenschap. Anno 2007 is het hipper dan ooit: trendy *fair-hostesses* begeleiden je net zoals tijdens de Expo doorheen de negen bollen van het ijzerkristal. Het Atomium ademt gewoonweg de *fifties* uit. Schattige autootjes zoals de BMW Isetta (waarvan het portier vooraan zit!), designstoelen van Eames of pastelkleurig servies van Boch: de vintagefan haalt hier zijn hart op! Trappen en *spacy* buisvormige roltrappen brengen je van de ene bol naar de andere. Je komt er meer te weten over de bouw van het Atomium en over de kleding en het design in de jaren '50 en '60. In de centrale bol is er een gezellige bar met typisch Belgische snacks en zoetigheden. Voor mij een Brusselse wafel, alstublieft! Wie het luxueuzer wil, kan vanaf €30 gaan lunchen in de hoogste bol. Het hoogtepunt van het bezoek is het adembenemende panorama over Brussel en omstreken, 102 meter hoog.

Op de Heizelvlakte staan nog meer Exporelieken. Het meest bekende is wellicht het Amerikaans Theater, de thuis van Radio 2 en talrijke tv-programma's.

Atomium: elke dag open van 10u tot 18u, inkom: €9, €6 (-18, studenten en senioren) — www.atomium.be



UKKEL: FITNESS PAVILLON 58

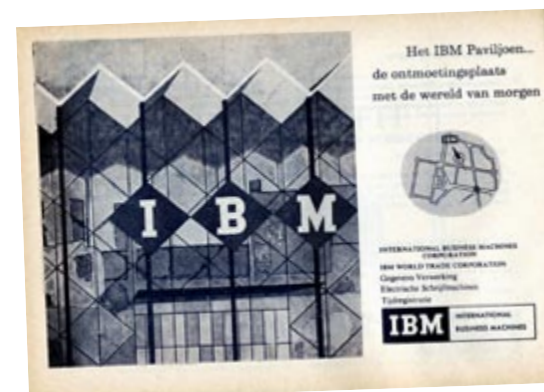
Eens het paviljoen van de tabak (als onderdeel van de Belgische Landbouwfederatie), is Pavillon 58 nu een veel gezondere plek, waar buikjes worden weggewerkt in ruil voor spieren. Al in 1959 werd het paviljoentje heropgebouwd in Ukkel, waar het een tijd dienst heeft gedaan als feestzaal en cinema, voor het een fitness werd. Langs buitenaf geeft het gebouw een nogal vervallen indruk, maar binnenin is het fitnessen in stijl. Ook de gebouwen naast de fitness zijn overblijfselen van de Expo. Zij zijn echter zo vervallen dat ze binnenkort waarschijnlijk afgebroken zullen worden.

adres Rue de Verrewinkel 97, 1180 Ukkel

WEVELGEM: SINT-PAULUSCOLLEGE

Een van de grootste kunstcritici van zijn tijd, K.N. Elnò, schreef over het paviljoen van Joegoslavië: "Géén natie spreidde zulk een gave creativiteit, zoveel bouwkunstige pracht tentoon als Joegoslavië." Wanneer de verkoop van het Joegoslavische paviljoen in de krant werd aangekondigd, twijfelde de toenmalige directeur van het Sint-Pauluscollege in Wevelgem geen seconde. Ook vandaag valt het gebouw dadelijk op tussen alle andere van het scholencomplex. Vooral het afwateringssysteem is ingenieus: vier lange spuwverspreiders spuiten het regenwater in "zwevende" kokers, waarvan de diabolovorm het geluid van het vallende water versterkt.

adres Deken Jonckheerestraat 16, 8560 Wevelgem



uit de officiële gids

A12 WILLEBROEK

DISCOTHEEK CARRÉ & BOUWMACHINES VERBIST NV

"Ik weet bijna niets meer van de Expo," vertelt mijn schoonmoeder. "Ik was nog maar zes. Het enige wat ik me nog herinner is de olifant van Côte d'Or die chocoladen centjes kakte als je aan zijn staart trok. Ik ben altijd al een snoeper geweest, hé." Wat eens het paradijs voor de Belgische chocoladefanaat was, is nu het walhalla voor house en r&b-fans. De Carré in Willebroek heeft immers een stevige reputatie op feestgebied.

Aan de overkant van de drukke A12 staat onopvallend nog een ander Expogebouw: dat van graafwerken Verbist. Vandaag de dag ziet het er een normale bedrijfshal uit met een enorme glazen wand. Op de Expo was het IBM-paviljoen echter toonaangevend, zowel van architectuur als van inhoud. "Hier treedt de bezoeker de wonderwereld der elektronische rekenmachines en ordinateuren binnen. De buitengewone snelheid, geheugencapaciteit en logisch vermogen van deze machines staan heden ten dage ten dienste van de mens op zijn weg naar de vooruitgang," stond in de officiële tentoonstellingsgids. In dit paviljoen maakten heel wat Belgen voor het eerst kennis met de computer, het wondermiddel van de toekomst.

adres Koning Leopoldlaan, 2830 Willebroek (A12 Brussel-Antwerpen) — Carré en Excavators Verbist liggen schuin tegenover elkaar



het paleis van Jacques is nu het zwembad van Diest



DIEST: STEDELIJK ZWEMBAD

Ook de andere grote Belgische chocoladefabrikant, Jacques, was op de Expo aanwezig. Samen met moderne bedrijven zoals Coca-Cola en Marie-Thumas lag het bedrijf van 'ridder Jacques' rond de Vlaamse Tuin van de Vier Seizoenen. Op een wandelbrug konden de bezoekers de chocoladeproduktie van dichtbij volgen. In het paviljoen werd tot 5 ton chocolade per dag geproduceerd!

Te veel gesnoept? Snel enkele baantjes trekken in het zwembad van Diest. De stad kocht het Expogebouw op en liet het bijna in oorspronkelijke staat. Alleen de trap verhuisde naar binnen en in de jaren '90 werd er een stuk bijgebouwd.

adres: Leopoldvest, 3290 Diest

ATOOMSTIJL

Van alle kanten kon je het horen: de wereldtentoonstelling van 1958 luidde een nieuw tijdperk in. Een tijdperk van vrede, van vooruitgang en een ongebreideld geloof in de techniek, en vooral dan de atoomtechniek. Een tijd van softijsjes, coca-cola, kleurentelevisies, computers en spoetniks. Het symbool van dat geloof in de toekomst en de wetenschap was zonder twijfel het Atomium, een ijzerkristal dat zo'n 165 miljard maal vergroot werd.

Ook de architectuur weerspiegelde de moderne tijdsgeest. Nieuwe materialen als spanbeton, aluminium en plastic maakten een veel lichtere architectuur mogelijk dan de typisch Belgische zware baksteenconstructies. Maar kan je van één Atoomstijl, één Expostijl spreken? Dat is een moeilijke vraag. Wel kan je een aantal tendensen onderscheiden. Ten eerste vallen de schijnbaar eenvoudige paviljoenen op, met rechte lijnen, rechthoeken en veel glas. Typevoorbeelden zijn het paviljoen van Joegoslavië en Canada. Een hangende luifel maakt het geheel vaak compleet. Daarnaast doen ronde vormen hun intrede. Zo was het Amerikaans paviljoen, nu verbouwd tot het Amerikaans Theater, indertijd de grootste cirkelvormige constructie ter wereld. In tegenstelling tot al die ronde vormen, duiken ook heel wat puntige, hoekige elementen op. Zo stelde Groot-Brittannië de schatten van de Britse kroon in een enorme diamantkristal tentoon.

Al dat modern geweld stond in schril contrast met de paviljoenen van landen als Turkije, Cambodja en de Filippijnen, die nog vasthielden aan de traditionele architectuur. Ook in *Vrolijk België*, het feestdorp van de Belgische brouwerijen, kon je terecht voor een goed pintje en de nodige portie nostalgie. De huisjes uit hout en plaaster gaven een overzicht van de Belgische architectuur: van pittoreske middeleeuwse steegjes en trapgevelhuisjes, over een plein in Empirestijl tot een moderne sectie.

Meer lezen over de architectuur op Expo '58? *Moderne architectuur op Expo 58* (Rika Devos/Mil De Kooning) (2006, uitg. Mercatorfonds en Dexia Bank)



cover van het tijdschrift 'achtevijftig'

WILRIJK: SOCIALE WIJK

Wonen in een Expohuis? Het kan in Wilrijk. In en rond de Atomiumlaan is een hele sociale woonwijk opgetrokken met huisjes die tijdens de wereldtentoonstelling als logies voor de bezoekers dienden. Het is een gezellige, groene buurt met felgekleurde huisjes met typische luifeltjes uit de jaren '50. Ook de straatnamen verwijzen nog naar de wereldtentoonstelling: Atomiumlaan, Volkerenlaan, Paviljoenenlaan, Afrikalaan,...

adres: straten rond de Atomiumlaan, 2610 Wilrijk



de 'Expo hal' in Deurne was in '58 één helft van het houtpaviljoen

DEURNE: EXPO HAL

Geklemd tussen appartementsgebouwen staat een vreemde halve bol: de Expo hal. In de zaal wordt er volop basket en volleybal gespeeld. Niemand van de spelers lijkt te weten dat ze in een voormalig Expopaviljoen aan het sporten zijn. De dames van de sportdienst weten gelukkig beter. "Al in 1959 heeft Deurne de helft van het voormalige paviljoen van de Houtnijverheid aangekocht." "Waarom maar de helft?" vraag ik verwonderd. "Dat was voldoende zeker?" Je kan die louter praktische beslissing betreuren, maar als er een ding zeker is, dan is het dat de sportzaal enorm veel charme uitstraalt. Vooral het geraamte van de enorme koepel uit rood sparrenhout is prachtig.

adres: Te Couwelaarlei 95, 2100 Deurne

foto's uit de oude doos: *Officiële tentoonstellingsgids, Moderne architectuur op Expo 58* (2006, Rika Devos/Mil De Kooning) en *Exposition Universelle et internationale de Bruxelles 1958: l'architecture, les jardins et l'éclairage* (1960) foto's van nu: Elise Vandoninck